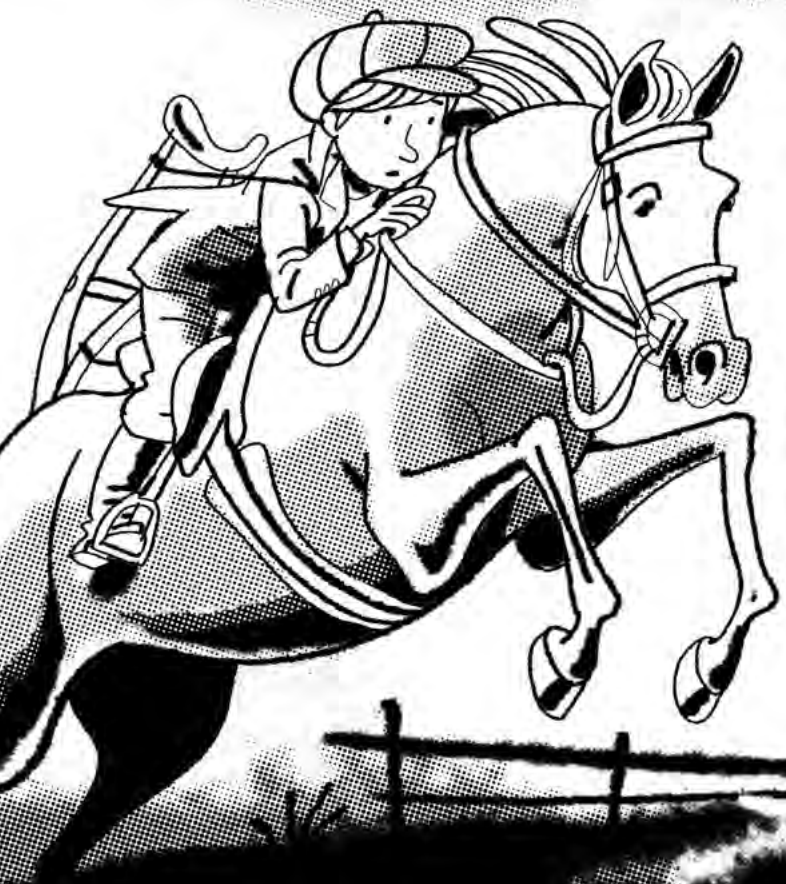

**UŽ ZASE
SKÁČU**

PŘES KALUŽE

ALAN MARSHALL

**UŽ ZASE
SKÁČU**

PŘES KALUŽE

ALAN MARSHALL

portál

Původní anglické vydání:

Alan Marshall: I Can Jump Puddles

Text copyright © Alan Marshall, 1955

First published in Australia by Cheshire Melbourne, 1955. First published by Penguin Group Australia, 2004. This edition published by arrangement with Penguin Random House Australia Pty Ltd.

České vydání:

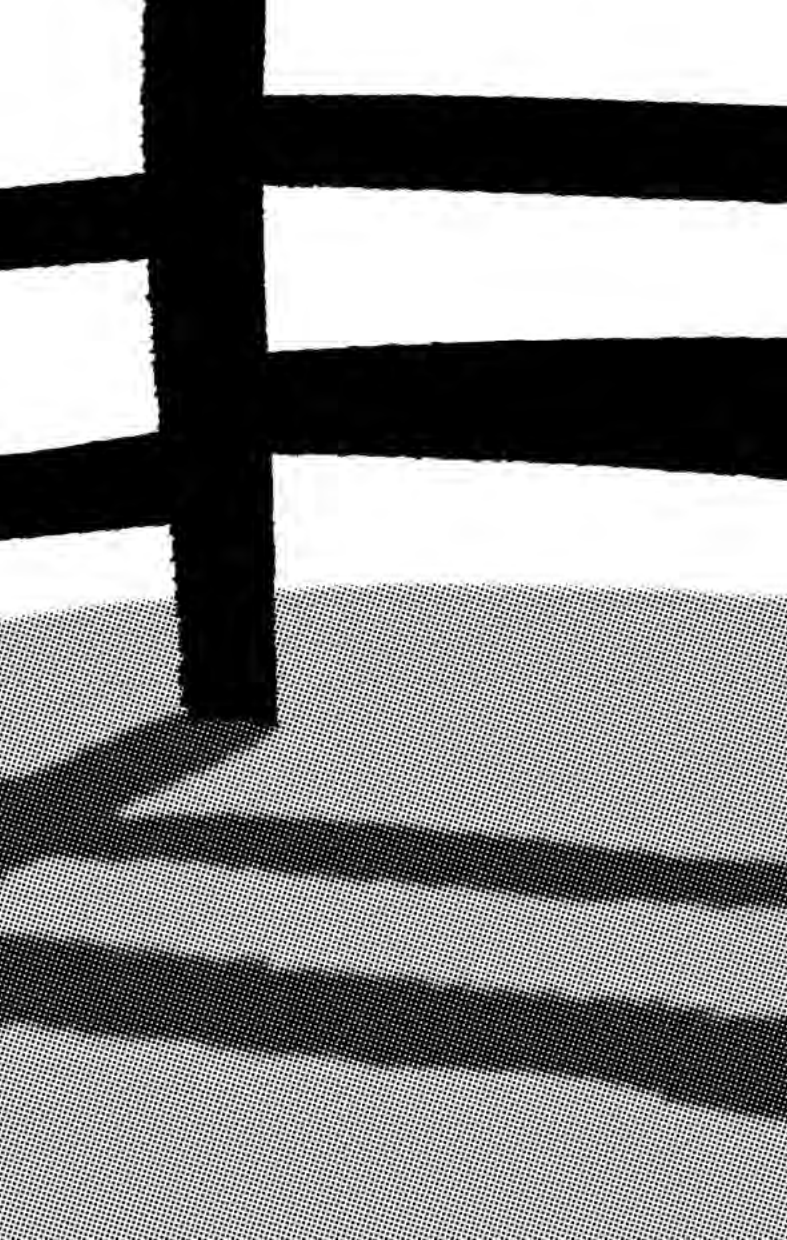
Translation © Zora Wolfová – heirs, 1962, 2019

Illustrations © Lukáš Fibrich, 2019

ISBN 978-80-262-1443-4

Tato kniha vypráví příběh mého dětství. Na jejích stránkách jsem vylíčil vlivy a události, které mi pomohly stát se tím, čím jsem. Chtěl jsem však udělat víc než jenom zaznamenat zážitky malého chlapce, který musí chodit o berlích, chtěl jsem zachytit obraz už dávno minulého období. Toto období zrodilo muže i ženy, o nichž vyprávím, a i oni už vymírají. Vlivy, které z nich učinily samostatné, přímé a družné lidi, ustoupily vlivům jiným, které vytvářejí právě tak pevné charaktery, avšak hlína, z níž se hnětou, se změnila a s ní se změnily i výtvoři.

Chtěl-li jsem pravdivě zobrazit život té doby, nemohl jsem se úzkostlivě držet faktů. Některé příhody jsem trochu pozměnil, bylo-li to nutné, spojil jsem více postav v jednu, a abych získal lepší souvislost, přehodil jsem někdy časový sled událostí a použil dialogy dnes možná trochu zvláštní pro mé vrstevníky, kteří jako já zažili ještě doby, kdy se v Austrálii jezdilo na koni. Prosím je o prominutí. Když člověk píše takovouto knihu, nemůže vždycky spoléhat jen na fakta, neboť pravda, kterou hledá, se dá objevit jen za pomoci fantazie.

Když maminka ležela v svátečním pokojíku naší roubené chaloupky a čekala, až přijde porodní bába a pomůže mi na svět, viděla, jak se ve větru zmitají vysoké blahovičnický, dívala se na zelený kopec a na stíny mračen, která se hnala přes pastviště, a řekla tatínkovi: „Bude to chlapec, dneska je den stvořený pro muže.“

Tatínek se sehnul a zadíval se oknem do dálky, kde se za vymýcenými pastvišti tyčila temně zelená hradba buše. „Udělám z něho zálesáka a běžce,“ řekl rozhodně. „Bůh ví, že udělám.“

Když přišla porodní bába, usmál se na ni a řekl: „Už jsem si myslel, paní Torrensová, že než se sem dostanete, bude nám kluk běhat po chalupě.“

„Však jsem tu měla být už dobrou půlhodinu,“ odpověděla mu paní Torrensová bez cavyků. Byla to statná žena s buclatými osmahými tvářemi a hned tak někoho se nezalekla. „Ted měl mít dávno zapřaženo a teprve mazal dvoukolák.“ Pak pohlédla na maminku. „Tak jakpak se nám vede? Už máme bolesti?“

„Na pelesti visel bičík s násadou z akáciového dřeva,“ vyprávěla mi maminka, „a když na mě mluvila, ucítila jsem jeho vůni a v duchu jsem tě viděla, jak uháníš na koni a točíš bičem nad hlavou – zrovna tak jako táta.“

Než jsem se narodil, čekal tatínek se sestrami v kuchyni. Marie a Jana chtěly bratříčka, aby si ho mohly vodit do školy, a tatínek jim slíbil chlapce, který se bude jmenovat Alan.

Paní Torrensová mě přišla ukázat celého zabaleného do červených flanelových plenek a vložila mě tatínkovi do rukou. „Bylo mi divně u srdce, když jsem se tak na tebe díval,“ řekl mi jednou tatínek. „Na svého syna... Tolik jsem si přál, abys toho hodně dokázal – abys uměl jezdit na koni, abys koňům dobře rozuměl, a kdovíco všechno jsem si tehdy nenavymýšlel. A taky jsem si samozřejmě představoval, že budeš dobře běhat... Všichni říkali, jaké máš silné nožky. A mně to připadalo tak zvláštní, že tě držím na ruce. Přemýšlel jsem, jestli budeš po mně.“

Brzy po tom, co jsem začal chodit do školy, jsem dostal dětskou obrnu. Epidemie vypukla nedlouho po roce 1900 ve Viktorii a teď se z hustěji osídlených oblastí šířila na venkov a kosila děti na osamělých farmách i hluboko v buši. Já byl jedinou obětí v celé Turalle a lidé široko daleko s hrůzou mluvili o mé nemoci. Slovo „obrna“ spojovali se slabomyslností a ne jeden farmář zarazil bryčku, vyklonil se až nad kola, aby si popovídal se známým, jak ho tak potkal na silnici, a vyptával se: „A nevíte, jestli se mu to nevrazilo i na mozek?“ Několik týdnů projížděli kolem našeho stavení sousedé co nejrychleji, spěšně a s novým zájmem se ohlíželi na starý laťkový plot, na nezrokčená hříbata v ohradě a na mou tříkolku, která teď ležela na zemi u kůlny s krméním. Začali volat děti dřív domů, teple je navlékali a po prvním zakašlání nebo kýchnutí je úzkostlivě prohlíželi.

„To člověka zasáhne jak rána Boží,“ říkal pekař, pan Carter, a doopravdy tomu věřil. Byl správcem v nedělní škole a při svých týdenních zprávách se vždy ponuře rozhlédl po žácích a ohlásil: „Příští neděli ráno se bude důstojný pán Walter Robertson,

bakalář svobodných umění, modlit za rychlé uzdravení statečného chlapce, kterého přepadla zákeřná nemoc. Prosíme, aby se všichni dostavili.“

Tatínek se o tom doslechl a zanedlouho nato se zastavil s panem Carterem na ulici, neklidně a utrápeně se popotahoval za světlý knírek a začal mu vysvětlovat, jak se vlastně stalo, že jsem tu nemoc chytil.

„Ten bacil prý člověk vdechne,“ říkal. „Lítá si všude možně ve vzduchu. Vůbec se nepozná, kde je. Když se náš Alan nadechoval, letěl mu zrovna kolem nosu, a to bylo to neštěstí. Sklátilo ho to, jako když porazíš bejčka. Kdyby v tu chvíli, co letěl bacil kolem, Alan zrovna vydechoval, nic by se mu bývalo nestalo.“ Odmlčel se a potom smutně dodal: „A teď se za něj budete modlit.“

„Bedra lidská jsou stvořena pro břemena,“ zamumlal zbožně pekař. Byl starším církve a za každým neštěstím viděl ruku Boží. A naproti tomu skoro ze všeho, z čeho se lidé radovali, podezíral ďábla.

„Je to vůle Boží,“ dodal s jistým zadostiučiněním, přesvědčen, že se jeho poznámka Všemohoucímu zalíbí. Chápal se vždycky každé příležitosti, aby se Hospodinu zavděčil.

Tatínek se nad takovou filozofií opovržlivě ušklíbl a dost prudce řekl: „Bedra mého chlapce pro břemena stvořena nebyla a to vám povím, že ani tohle pro něj nebude žádné břemeno. Když už chcete mluvit o břemenech, tak je hledejte tady.“ A zaťukal si osmahlým prstem na hlavu.

Když potom stál u mého lůžka, starostlivě se zeptal: „Bolí tě nohy, Alane?“

„Ne,“ odpověděl jsem. „Jsou jako mrtvé.“

„Ach k čertu!“ zvolal a obličej se mu stáhl bolestí. Tatínek byl štíhlý a po mnoha letech v sedle měl nohy do „o“ a úzké

boky – zajížděl totiž divoké koně a do Viktorie se přestěhoval z queenslandské divočiny.

„To kvůli dětem,“ vysvětloval. „Vždyť v těch zapadlých končinách nejsou žádné školy. Udělal jsem to jen pro ně, jinak by mě odtamtud přísámbůh nikdo nedostal.“

Měl osmahlý zbrázděný obličej, jako mívají lidé v australských pustinách, a pronikavě modré oči zasazené hluboko ve vráskách, které mu vypálilo slunce na vyprahlých pláních. Jednou ho přišel navštívit jeden honák, jeho starý kamarád, a jak ho šel tatínek uvítat přes dvůr, zavolal na něj: „Na mou věru, Bille, vždyť ty pořád ještě chodíš jako ten zatracený emu!“

Chůzi měl tatínek lehkou a trhanou, a jak šel, díval se pořád před sebe na zem; říkal, že už je to takový zvyk, protože pochází z „kraje hadů“.

Někdy si trochu přihnul, a to se přiřítíl na dvůr na nějakém zpola zkroceném hřebci a začal se s ním vzpínat a vyskakovat mezi bednami s krméním, voji od dvoukoláků a troskami starých kol, až se slepice s kdákáním rozprchávaly na všechny strany. „Zvírátko má divoká,“ hulákal přitom na celé kolo, „vždyť vy nejste ani značkováná! Jen si běžte! Hyjá, hej!“

Pak přitáhl koni uzdu, až ho posadil na zadní, strhl si širák a točil jím nad hlavou, jako by se v žertu děkoval za potlesk, a ukláněl se ke kuchyňským dveřím, kde obvykle stávala maminka a malounko se usmívala – úsměvem, v němž se mísila pobavenost, láska a trochu i strach.

Tatínek měl koně rád, ne snad proto, že by si jimi vydělával na živobytí, ale protože v nich viděl jakousi zvláštní krásu. Se zalíbením si prohlížel dobře stavěného koně. Pomalu ho obcházel s hlavou nakloněnou na stranu, pozorně se díval na každíčký jeho rys, přejížděl mu rukama po předních nohách a snažil se

nahmatat otoky nebo jizvy, které by prozrazovaly, že se na něm už jezdilo.

„Mně se líbí kůň, který má pořádné silné kosti a dlouhé nohy,“ říkával, „a kterého je pořádný kus.“ Byl přesvědčený, že koně se v mnohém podobají lidem.

„Taky že ano,“ tvrdil. „Viděl jsem to na vlastní oči. Některého koně se jen dotkneš bičíkem a už se urazí. Zrovna tak jako některé děti... Jen jim dej jednu za ucho a několik dní na tebe ani nepromluví. Zlobí se. Nemohou ti to zapomenout, víš! A s koňmi je to taky tak. Do některého můžeš bičem jen mydlit, a ani se nehne. Podívej se třeba na zrzavou kobylu starého Dicka Ouřezka. Ta má pěkně tvrdou hubu. A přece jsem ji přivykl na uzdu. Tak vidíš... Ona je zrovna jako ten Ouřezek. U toho se taky se zlou potázal každý, kdo mu chtěl navléknout otěže. Ještě je mi za tu práci dlužen pět liber. Ale čert je vem... Stejně nemá ani vindru.“

Tatínkův otec byl rezavý Angličan z Yorského hrabství, ovčák, a do Austrálie se přistěhoval začátkem čtyřicátých let. Oženil se s Irkou, která přijela do nové kolonie ve stejnou dobu. Vyprávělo se u nás, že když do kolonie dorazila loď plná děvčat z Irska, která hledala práci jako služebné, rozjel se dědeček na koni na přístavní hráz.

„Která z vás si mě vezme?“ volal na děvčata, jak stála u lodního zábradlí. „Která to se mnou zkusí?“

Jedna statná modrooká černovláska s velkýma rukama se na něj chvilku přemýšlivě dívala a pak zavolala: „Tak třeba já. Já si tě vezmu.“

Slezla po lodním boku a on ji zachytil na přístavní hrázi. Vzal jí z ruky raneček, objal ji kolem ramen, jako by si ji vedl, a tak spolu odešli.

Tatínek byl nejmladší ze čtyř dětí a zdědil temperament po své irské matce.

„Když jsem byl ještě malý kluk,“ vyprávěl mi jednou, „praštil jsem nějakého vozku zrovna za ucho luskem z akácie – víš, když se ti jeho šťáva dostane do očí, můžeš i oslepnout. Ten chlap se vzteky div nezbláznil a hnal si to za mnou s klackem. Pelášil jsem k naší chalupě a křičel jsem, jako když mě na nože bere: ‚Mamí!‘ Chlap to myslel vážně, to ti povídám, po čertech vážně. K chalupě jsem dobíhal z posledních sil. Už jsem nemohl dál. Ale maminka mě viděla, jak utíkám domů, čekala u dveří a v ruce klidně pohupovala konvicí vařící vody. ‚Koukejte mazat,‘ křikla na vozku. ‚Tahle voda je vařící! Ještě krok, a chrstnu vám ji do obličeje!‘ K čertu, ta ho tím ale zarazila! Držel jsem se vši silou maminky za sukně a ta jenom stála a dívala se za ním, dokud nezmizel.“

Tatínek si vydělával už od dvanácti let. Jeho jediným vzděláním bylo několik měsíců ve škole, kde učil věčně opilý učitel a každé dítě, které chodilo do té prkenné boudy, mu platilo půlkorunu týdně. Když začal pracovat, toulal se z jedné farmy na druhou, zajížděl koně nebo pásł dobytek. Chlapectví a mladá mužná léta strávil ve vzdálených končinách Nového Jižního Walesu a v Queenslandu a z těch krajů pocházely i všechny jeho historky. Díky jeho vyprávění mi vyprahlé pláně a červené písečné kopce zapadlých končin byly bližší než zelený kraj, kde jsem se narodil a vyrostl v muže. „Na divočině je něco zvláštního,“ řekl mi jednou tatínek. „Člověku je tam dobře. Vyleze si na hřeben sosnového lesa a rozdělá si oheň.“

Zarazil se a chvíli zamýšleně seděl a starostlivě se na mě díval. Pak řekl: „Budeme muset něco vymyslet, aby ti na pláních nezapadaly berle do písku. Ano, jednou se tam spolu podíváme.“

Nedlouho po tom, co jsem ochrnul, se mi začaly smršťovat svaly na nohou a záda, dříve rovná a pevná, se nacylovala k jedné straně. Šlachy pod koleny mi tuhly do provazců a stahovaly nohy k sobě, až se mi postupně zkřivily a zůstávaly ohnuté, jakoby vkleče.

Dvojité šlachy pod oběma koleny se mi bolestivě napínaly a maminka měla strach, že když mi někdo nohy co nejdřív nenarovná, zůstanou navždycky takto stažené. Naléhala na doktora Crawforda, aby mi předepsal nějaké léčení, po kterém bych zase mohl normálně nohama pohybovat. Doktor Crawford měl jen nepatrné ponětí o tom, jak se dětská obrna vyvíjí, a zprvu pozoroval zamračeně a s nesouhlasem maminku, když se pokoušela probudit mi v nohou život a třela mi je kořalkou a olivovým olejem. Poradila jí to žena pana učitele, která tvrdila, že si tak rozehnala revma. Potom však poznamenal: „Uškodit mu to nemůže,“ a otázku mých nehybných nohou odložil, dokud si nezjistil, jaké komplikace měly oběti obrny v Melbourne.

Doktor Crawford bydlil v Balunze, malém městečku vzdáleném čtyři míle od naší osady, a za pacienty ze vzdálenějších končin zajížděl jen ve zvlášť naléhavých případech. Šedý koník

mu pěkně klusal před pérovanou bryčkou s napůl zdviženou střechou, a když se tak doktor ukláněl a mával bičíkem na kolemjdoucí, moc mu to pod obrubou ze shrnuté modré plsti slušelo. Tou pérovanou bryčkou se vyrovnal i statkářům, ne však statkářům, kteří měli pérovanou bryčku s gumovými obručemi.

Dovedl se vždycky pohotově vytasit se svými znalostmi o běžných nemocech.

„Můžu s jistotou prohlásit, paní Marshallová, že váš chlapec nemá spalničky.“

Obrna však patřila k nemocem, o nichž věděl pramálo. Když jsem se rozstonal, zavolal si na poradu ještě dva lékaře a jeden z nich nám oznámil, že mám dětskou obrnu.

Ten doktor byl zřejmě hodně obeznalý a na maminku udělal dobrý dojem. Začala se ho tedy vyptávat dál, ale on jenom řekl: „Být to můj syn, dělalo by mi to opravdu velké starosti.“ – „To věřím,“ řekla maminka suše a od té doby mu už nedůvěřovala. Věřila doktoru Crawfordovi, který jí po odchodu druhých dvou lékařů řekl: „Paní Marshallová, nikdo nemůže říct, jestli váš syn bude mrzák, nebo ne, ani jestli bude žít, či zemře. Já věřím, že žít bude, ale je to jen v rukou Božích.“

Toto prohlášení maminku utěšilo, ale na tatínka zapůsobilo docela jinak. Pro něj znamenalo od doktora Crawforda přiznání, že o dětské obrně nic neví.

„Jak řeknou doktoři, že jsi v rukou Božích, tak víš, že je s tebou konec,“ prohlásil.

Přece jen se však pan doktor Crawford musel nakonec rozhodnout, co podniknout s mýma nohama, které se pořád stahovaly. Celý neklidný a nejistý tiše bubnoval válečkovitými prsty na mramorové desce stojánku s umyvadlem, který jsem měl u postele,

a mlčky se na mě díval. Maminka stála vedle něho napjatě a tiše, jako vězeň, když očekává rozsudek.

„No a teď, paní Marshallová, co s těma nohama... Hmm... ano, ano... Dá se bohužel udělat jen jedno. Chlapec je statečný. To je štěstí. Musíme prostě ty nohy narovnat. A to nejde jinak, než je stlačit násilím. Měly by se vši silou napřímít. Otázka je, jak? Myslím, že by bylo nejlepší položit ho každé ráno na stůl a pak si mu plnou vahou lehnout na kolena, až se nohy narovnají. Řekněme třikrát. Ano, třikrát snad postačí. Třeba to napoprvé zkuste dvakrát.“

„Bude to hodně bolet?“ zeptala se maminka.

„Bohužel ano.“ Doktor Crawford se odmlčel a pak dodal: „Budete potřebovat všechnu svou odvahu.“

Maminka mě tedy každé ráno položila na záda na kuchyňský stůl a já se zadíval na obraz vyděšených koní, který visel na komíně nad krbovou římsou. Byla to rytina a na ní se vedle sebe v hrůze vypínali vraník a bělouš a jen několik stop od rozšířených nozder jim končila klikatá čára blesku, který vyšlehl z temnoty bouře a deště. Na protější stěně visel obraz, který výjev doplňoval, koně na něm už pádili jako šílení pryč, nohy měli natažené jako houpací koníci a hřívy jim vlály.

Tatínek bral všechny obrazy smrtelně vážně a občas se zastavil, zadíval se na tyhle koně, přivřel jedno oko, aby se lépe soustředil, a odbornicky je oceňoval. Jednou mi řekl: „Jsou to určitě arabi, ale ne čistokrevní. A klisna má na nohou otoky. Podívej se jí na kotníky.“

Mrzelo mě, že vidí na těch koních chyby. Pro mě znamenali mnoho. Každé ráno jsem s nimi prchal před pronikavou bolestí. Náš strach splýval a stával se jediným strachem, který nás spojoval v společném utrpení.

Maminka mi položila obě ruce na pozvednutá kolena, zavřela pevně oči, aby udržela za stisknutými víčky slzy, a celou svou vahou si mi lehla na nohy a tlačila je dolů, až se přitiskly na stůl. Pod její tíhou se mi kolena narovnávala, prsty na nohou se roztahovaly a pak se ohnuly dolů a stočily se mi až k chodidlům jako ptačí pařát. Když se mi šlachy pod koleny začaly natahovat a napínat, hlasitě jsem křičel a s vytřeštěným očima jsem se úpěnlivě díval na vystrašené koně nad krbovou římsou. V křeči, při níž jsem bolestí málem omdlíval, se mi prsty stáčely dolů a já volal na koně: „Ach koně, konícci... Ach konícci, koně...“

Nemocnice byla v městečku vzdáleném přes dvacet mil od naší osady. Tatínek mě tam zavezl na dvoukoláku, s kterým zajížděl koně. Byl to pevně stavěný vozík s dvěma dlouhými voji a tatínek na něj byl moc hrdý. Voje a kola měl vozík z hikorového dřeva a na zadní opěradlo mu tatínek namaloval vzpínajícího se koně. Moc se mu ten obrázek nepovedl a tatínek se za něj často omlouval a vysvětloval nám: „Víte, ten koník si ještě nezvykl stavět se na zadní. Udělal to poprvé a hned ztratil rovnováhu.“

Jednoho mladého koníka, kterého zrovna zajížděl, zapřáhl tatínek dopředu mezi voje a druhého za něj. Než mě maminka vysadila na podlahu vozíku a vylezla za mnou, přidržel zadnímu koni hlavu. Pak si maminka sedla a vyzvedla mě vedle sebe. Tatínek promlouval na koně a třel mu rukou zpocenou šíjí: „Postůj, ty divochu. Jenom klid. Pěkně mi postůj.“

Maminka neměla nejmenší strach, ať si nezrocení koně vyváděli, jak chtěli. Když se ti paličáci stavěli na zadní, klekali na kolena, sjížděli ze silnice a podrážděně ržáli, jak chtěli shodit postroje, tvářila se vždycky, jako by se jí to ani netýkalo. Sedávala na vysokém kozlíku, trošičku se přihrčila, když vůz hodně drcnul nebo se zakymácel, a jednou rukou se pevně držela

poniklovaného zábradlíčka na jeho konci. Kdykoliv koně prudce couvli, naklonila se dopředu, a když se vrhli vpřed, narazila dozadu na opěradlo, ale pořád mě pevně držela v náručí. „Sedí se nám krásně,“ řekla a pevně mě objímala kolem ramen.

Tatínek trochu povolil udidla, popouštěl otěže a ustupoval přitom ke stupátku, ale ani na chvílku nespustil oči z hlavy zadního koně. Stoupl si jednou nohou na kulaté železné stupátko, chytil se za kraj kozlíku, chvíličky vyčkával a uklidňoval svým „jen klid!“ netrpělivé, nepokojné koně, a když se pak vzepjali, vymrštil se rychle na kozlík. Povolil otěže a koně vyrazili; hřebeček uvázaný k voji za ohlávku táhl stranou a s napnutým krkem nemotorně poskakoval vedle zapřaženého koně. Z vrat jsme vyrazili, až za námi kamení létalo na všechny strany a železem kovaná kola se s hlasitým zaskřípěním stočila ke straně.

Tatínek se chlubíval, že při těch prudkých výpadech ještě jakživ nevrátil do kúlů od vrat, ale ve dřevě byly ve výši kol odštípnuté rýhy, které svědčily o tom, že nemá docela pravdu. Maminka se naklonila nad blatníkem, podívala se, kolik místečka zbývá mezi osou kola a kulem, a vždycky utrousila: „Však ty některý ten kúl jednou pořádně nabereš.“

Když jsme se vyhoupli z úvozu, který vedl od našich vrat, na asfaltovou silnici, začal tatínek koně trochu přitahovat.

„Prrr!“ volal a pak dodal, aby trochu poučil maminku: „Rychlá jízda z nich aspoň trochu vyžene páru. Ten šedák je hříbě od Abbota. A od toho jsou všichni stejní – pořád aby je člověk držel na uzdě.“

Teplé slunce a rachot kol na silnici mě uspaly. Kolem se míhal buš, pastviště a potůčky, které se na chvílku zahalily do prachu zvířeného koňskými kopyty, ale já nic z toho neviděl. Ležel jsem s hlavou opřenou o mamčinu paži, dokud mě za tři hodiny neprobudila.

Kola našeho vozíku zaskřípala na štěrk nemocničního dvora a já se posadil a pohlédl na bílou budovu, která měla úzká okna a byla nějak podivně cítit.

Otevřenými dveřmi jsem spatřil tmavou naleštěnou podlahu a na vysokém stojanu vázu s květinami. V celé budově však bylo ti-cho, takový podivný klid, který mi naháněl strach. Místnost, kam mě tatínek zanesl, měla kolem stěn čalouněné lavice a v jednom rohu psací stůl. Za stolem seděla ošetrovatelka a vyptávala se tatínka na všechno možné i nemožné. Jeho odpovědi si zapisovala do veliké knihy a tatínek ji pozoroval, jak by se asi díval na vrtošivého koně, když sklopí uši. Když sestra odešla a knihu odnesla s sebou, řekl mamince: „Jen vkročím do špitálu, mám vždycky sto chutí poslat tu všechny k čertu. Moc se vyptávají, svlékají člověka z jeho citů, jako když stahuješ kůži z krávy, a chovají se, jako kdybych tu neměl co pohledávat a jen je chtěl zbytečně obtěžovat. Nevím, jak bych to řekl...“

Sestra se za chvíli vrátila s ošetřovatelem, který mě odnesl, ale nejdříve mi musela maminka znovu slíbit, že se na mě ještě přijde podívat, až budu v posteli.

Ošetrovatel byl celý v hnědém. Měl zarudlý vrásčitý obličej a díval se na mě, jako bych ani nebyl chlapec, ale problém. Zanesl mě do koupelny a položil mě do vany s teplou vodou. Pak si sedl na stoličku a začal si stáčet cigaretu.

Zapálil si a zeptal se mě: „Kdy ses naposledy koupal?“

„Dneska ráno,“ řekl jsem mu.

„Dobrá, tak si jen ve vaně polež. To bude stačit.“

Za chvíli jsem už seděl na chladném čistém lůžku, kam mě ošetrovatel donesl, a prosil maminku, aby neodcházela. Matrace na lůžku byla tvrdá a nepoddajná a nemohl jsem si kolem sebe shrnout příkrývky a nadělat si na nich záhyby. Pod těmihle příkrývkami nebudou žádné zahřáté jeskyně ani tunely na drápky,

kterými se tak pěkně hází po přehozu. Tady mě nechrání žádné zdi, neslyším štěkot psa ani koně, jak žvýká seno. Ty zvuky patřily k mému domovu a teď jsem po nich zoufale toužil.

Tatínek se už se mnou rozloučil, ale maminka se pořád nemohla odhodlat. Najednou mě rychle políbila a odešla a já nechápal, jak mi mohla něco takového udělat. Připadalo mi, že nedešla ze své vůle, ale že mě opustila z jakési nenadálé nestvůrné příčiny, nad níž neměla sama vládu. Nezavolal jsem na ni, ani jsem ji neprosil, aby se vrátila, i když jsem tolik toužil to udělat. Díval jsem se za ní, jak odchází, a nebyl jsem ani s to na ni zavolat, pokusit se ji zastavit.

Když maminka odešla, muž na vedlejším lůžku se na mě chvílku mlčky díval a potom se zeptal: „Pročpak pláčeš?“

„Já chci domů!“

„To chceme všichni,“ řekl můj soused a pak se zadíval ke stropu, povzdychl si a dodal: „Ano, to chceme všichni.“

Pokoj, kde jsme leželi, měl naleštěnou podlahu, mezi lůžky a uprostřed světle hnědou, ale pod postelemi, kde nohy ošetřovatelek nikdy nenarušily vrstvu vosku, tmavou a lesklou. Podél stěn stály proti sobě ve dvou řadách bílé železné postele na tenkých nožkách s malými kolečky. Kolem každého toho kroužku byla podlaha odřená a poškrábaná drobnými podpatky, které se roztržitě otáčely, když ošetřovatelky přemísťovaly lůžka. Každý pacient měl pokrývky a prostěradla přitažené těsně k tělu a pevně zastrčené pod matrací, takže ho ovíjely jako obvaz.

Na pokoji bylo čtrnáct mužů, já byl jediné dítě. Když maminka odešla, několik pacientů na mě začalo volat a domlouvali mi, abych nebyl smutný.

„Uvidíš, že se ti tu bude líbit,“ řekl mi jeden, „my už se o tebe postaráme.“

Vyptávali se mě, co mi je, a když jsem jim to řekl, rozhovořili se všichni o dětské obrně a jeden z nich prohlásil, že je to příšerná nemoc.

„Je to příšerná nemoc,“ řekl. „To tedy je. Příšerná nemoc.“

Připadal jsem si po téhle poznámce náramně důležitý a hned jsem si oblíbil muže, který ji pronesl. Neviděl jsem na své chorobě nic vážného, jen dočasné onemocnění, a ve dnech, které jsem pak strávil v nemocnici, jsem přijímal chvíle bolesti s odpořem a s hněvem, který se rychle měnil v zoufalství, jestliže bolest trvala dlouho. Jakmile však pominula, brzy jsem na ni zapomněl. Nevydržel jsem být dlouho smutný. Kolem mě bylo tolik zajímavého.

Vždycky mě příjemně překvapovalo, jak působí má nemoc na dospělé, kteří postávají u mého lůžka, smutně na mě shlížejí a myslí si, jaká mě to stihla strašná pohroma. Připadal jsem si pak velice důležitý a dělalo mi to dobře.

„Jsi statečný chlapec,“ říkali mi, skláněli se nade mnou, líbali mě a pak se s truchlivými tvářemi odvraceli.

Často jsem přemýšlel, proč o mně všichni říkají, že jsem statečný. Vždyť prohlásit někoho za statečného, to už je velké vyznamenání, tak jsem tomu aspoň věřil. Kdykoliv mi moji návštěvníci zdůrazňovali, jak jsem statečný, měl jsem dojem, že se musím začít jinak tvářit, protože můj obvyklý radostný výraz se k takovému označení vůbec nehodí.

Ale pořád jsem měl strach, že se prozradím, a začal jsem přijímat pocty za svou statečnost rozpačitě, protože jsem věděl, že si je nezasloužím. Vždyť jsem se vždycky polekal, když jsem zaslechl za pytlovinovými stěnami svého pokojíku hryzat myš, a bál jsem se večer zajít k nádrži pro vodu, protože byla tma. Často mě napadlo, co by si lidé asi pomysleli, kdyby to o mně věděli.

Oni však trvali na svém, že jsem statečný, a já přijímal jejich chválu s utajenou pýchou, ale ne zrovna čistým svědomím.

Za několik dní jsem se obeznámil s pokojem i s pacienty a začal jsem se dívat spatra na nováčky, jak vstupují nejistě do místnosti, celí zmatení před dvěma řadami tváří, roztesknění po domově a po staré známé posteli.

Pacienti se mnou někdy shovívavě žertovali, jako obvykle dospělí mluví s dětmi, ale když už neměli o čem se bavit, začali si mě dobírat. Věřil jsem všemu, co mi řekli, a oni z toho měli náramnou švandu. Připadali si ohromně dospělí, na mě se dívali svrchu a mysleli, že ve své bezelstnosti jejich narážky ani nepochopím. Mluvili o mně, jako kdybych byl hluchý a neslyšel, co říkají.

„Ten věří všemu, co mu kdo nakuká,“ vysvětloval jeden mladík přes celý pokoj novému pacientovi. „Jen si to poslechněte. Hej, Smíšku,“ zavolal na mě, „že máte u chalupy ve studni čarodějnici?“

„Máme,“ přisvědčil jsem.

„Tak vidíte,“ smál se mladík. „Je chudáček takový legrační. Prý už nikdy nebude chodit.“

Pomyslel jsem si, že se ten mládenec zbláznil. Úplně jsem žasl, jak si může představovat, že už nikdy nebudu chodit. Já přece věděl, co budu dělat. Budu krotit divoké koně, křičet „Ho! Hó!“ a mávat kloboukem nad hlavou a taky napíšu knihu, jako je *Korálový ostrov*.

Chlapíka na sousedním lůžku jsem měl rád. „Budeme kamarádi,“ řekl mi brzy po tom, co jsem přišel do nemocnice. „Chtěl by ses se mnou spřátelit?“

„Moc rád,“ řekl jsem. V jedné z prvních knížek, které jsem dostal, byl barevný obrázek a z toho jsem nabyl představu, že kamarádi by měli stát pospolu a držet se za ruce. Vysvětlil jsem mu to, ale on mi řekl, že to snad ani není nutné.

Každé ráno se nadzvedl na lokti a oslovil mě: „Vždycky si pamatuj, že nejlepší větrné mlýny na světě jsou mlýny bratrů McDonalových,“ a aby dodal svým slovům důraz, při každém pořádně bouchl rukou.

Byl jsem celý šťastný, že konečně vím, které větrné mlýny jsou nejlepší. A jeho slova mi tak utkvěla v hlavě, že si na ně od té doby vzpomenu vždycky, kdykoliv se mluví o větrných mlýnech.

„To je dělá pan McDonald a jeho bratři?“ ptal jsem se.

„To se ví,“ odpověděl. „A McDonald starší, to jsem já. Jsem Angus.“

Najednou klesl nazpátek na polštář a rozmrzele řekl: „Bůh ví, co si tam beze mě počnou – s objednávkami a s tím vším. Člověk aby měl oči všude.“ Náhle zavolal na jednoho chlapíka přes celý pokoj: „Co říkají noviny dneska o počasí? Myslí, že bude sucho, nebo ne?“

„Noviny ještě nedošly,“ odpověděl muž.

Angus byl největší a nejstatnější z dvanácti pacientů na našem pokoji. Trpěl jakousi zvláštní chorobou, měl velké bolesti a někdy si tak hlasitě vzdychl, zaklel nebo hluboce zaúpěl, až mě to poděsilo.

Ráno po bezesné noci říkával: „Ach, to jsem měl dneska pekelnou noc!“, ale poznamenal to jen tak, nikoho neoslovoval. Měl velký, čistě vyholený obličej s hlubokými rýhami, které se mu táhly od nosních dírek až ke koutkům úst. Pleť měl hladkou jak vydělanou kůži. Ústa měl pružná, citlivá, a když zrovna netrpěl bolestí, všemu se usmíval. Často obracel hlavu na polštáři a dlouho se na mě mlčky díval.

„Proč se tak dlouho modlíš?“ zeptal se mě jednou, a když viděl, jak jsem se překvapeně zatvářil, dodal: „Díval jsem se, jak se ti pohybují rty.“

„Mám toho moc, oč bych si rád řekl,“ vysvětloval jsem mu.

„A co třeba?“

Zrozpačitěl jsem a on mě pobízel: „No tak. Jen mi to řekni. Jsme přece kamarádi.“

Opakoval jsem mu své modlitby a on poslouchal, oči upřené ke stropu, s rukama sepjatýma na hrudi. Když jsem domluvil, otočil hlavu a podíval se na mě. „Nic jsi nevynechal. Řekl jsi toho spoustu. Až tohle všechno pánbůh uslyší, setsakramentsky si tě bude považovat.“

Udělal mi tou poznámkou velkou radost a rozhodl jsem se, že poprosím Boha, aby uzdravil i jeho.

Modlitba, kterou jsem přeříkával každý večer před spaním, byla pořád delší a složitější, protože jsem měl na Boha čím dál tím víc nároků. Denně jsem si přál víc a víc, a jen se mi jedno přání splnilo a přestal jsem je opakovat, už mi zase přibylo tolik nových, až jsem se zhrozil, že je budu muset znovu a znovu přeříkávat. Maminka mi nikdy nedovolila, abych vynechal nedělní školu, a od ní jsem se naučil i svou první modlitbičku, kraťoučkou básničku, která začínala „Ježíšku můj hodný a milý“ a končila prosbou, aby Ježíšek požehnal všem možným lidem i tatínkovi, ačkoliv jsem v hloubi duše cítil, že tatínek žádné požehnání nepotřebuje. Jednou jsem však našel kočku, která mi připadala docela pěkná, ale někdo ji vyhodil, a až mě poděsilo, jaká je tuhá a tichá. Tenkrát mi vysvětlili, že je mrtvá. V noci jsem si pak často představoval tatínka a maminku, jak tiše leží s ohrnutým rtem jako ta kočka, a úzkostlivě jsem se modlil, aby nezemřeli dřív než já. To byla má nejvroucnější modlitbička a nikdy jsem ji ani za nic nevynechal. Po delších úvahách jsem se rozhodl, že se budu modlit i za naši fenku Megy a že budu prosit Boha, aby mi ji zachoval, dokud nevyrostu v muže a nebudu už dost starý na to, abych

přenesl přes srdce její smrt. Měl jsem strach, že možná vyžadují od Boha moc, a tak jsem dodal, že mi postačí, když Megy i rodiče zůstanou naživu, dokud mi nebude řekněme třicet. Domníval jsem se, že v tak vysokém věku už nebudu plakat. Muži přece neznají slzy.

Modlil jsem se také, abych se uzdravil, a vždycky jsem dodal, že není-li to proti vůli Boží, moc rád bych byl zdravý do Vánoc, které budou už za dva měsíce.

Pak jsem se musel modlit za svá oblíbená zvířátka, která jsem měl v klecích a malých ohrádkách na dvorku, protože teď, když je nemůžu sám krmit ani jim nalévat čerstvou vodu, by se na ně snadno mohlo zapomenout.

Modlil jsem se, aby na ně doma nikdy nezapomněli. Každý večer jsme museli vypouštět z klece mou korelu, zlostného starého papouška Pata, aby se trochu prolétl mezi stromy. Někdy si na něj stěžovali sousedé. Když se pralo, sedal si rád na šňůry a vytahoval kolíčky. Ženské byly vzteky bez sebe, když viděly, jak se bílá prostěradla válejí v prachu, a házely po Patovi klacky a kamení, a já se musel modlit, aby ho nezasáhly a nezabily.

Také jsem se musel modlit, aby ze mě byl hodný chlapec. Když tehdy Angus ocenil moje modlitby, zeptal se mě: „A jaký vlastně myslíš, že je Bůh? Jak vypadá?“

Představoval jsem si vždycky Boha jako mohutného muže oděného v bílých prostěradlech, jaká nosí Arabové. Seděl na židli, opíral se loktem o kolena, shlížel dolů na svět a pohledem rychle klouzal z jednoho člověka na druhého. Nikdy mě nenapadlo, že by mohl být laskavý, vždycky jsem si ho představoval přísného. Zato Ježíš byl podle mě jistě laskavý jako náš tatínek, jenomže tak neklel. Moc mě zklamalo, když jsem se dozvěděl, že Ježíš jezdil jen na oslech, a ne na koni. Tatínek si jednou s úlevou zul nové

holínky, které „právě zajížděl“, natáhl Gillespieovy jezdecké boty s pružnými okraji a procítěně zvolal: „Tyhle boty snad šli v nebi!“ Od té doby jsem věřil, že Ježíš chodil v Gillespieových botách s pružnými okraji.

Když jsem to všechno vysvětlil Angusovi, podotkl, že si to asi dovedu představit mnohem lépe než on, když byl ještě malý. „Naše maminka mluvila jenom gaelsky,“ vyprávěl, „a tak jsem si Boha vždycky představoval jako shrbeného stařečka s dlouhými bílými vousy uprostřed spousty stařen, které pletou a mluví gael-sky. Skoro vždycky měl Bůh přes jedno oko pásku a maminka říkávala: ‚To po něm házeli nějácí rošťáci kamení!‘ Nedovedl jsem si představit, že by Bůh něco udělal a neporadil se napřed s maminkou.“

„Bila vás vaše maminka?“ zeptal jsem se.

„Ne,“ odpověděl Angus zamyšleně. „Nikdy nás děti nebila, ale o Bohu mluvila pěkně zostra.“

Pacient, který ležel nalevo od něj, mu cosi pošeptal a Angus mu odpověděl: „Jen žádný strach. Já mu jeho víru neberu. Však on si to srovná v hlavě, až vyroste.“

Věřil jsem sice v Boha a obětoval jsem kus každého večera, abych se k němu pomodlil, ale necítil jsem se na něm nijak závislý. Vždyť se mohlo snadno stát, že by mě Bůh urazil, a to bych s ním pak už nikdy nemluvil. Báł jsem se ho, protože mě mohl poslat do pekelných ohňů a nechat mě tam smažit. Tak nám to aspoň vylíčil správce nedělní školy. Ještě více než pekelných ohňů jsem se však báł, že ze mě bude ničema. Jednou se Megy honila za zajícem a nabodla se hrudí na nějaký klacek, a tehdy jsem měl pocit, že mě Bůh zradil, a rozhodl jsem se, že si teď vezmu Megy na starost sám a Boha pustím z hlavy. Toho večera jsem se k němu ani nepomodlil. Tatínek nepromluvil o Bohu jinak, než aby mu

něco nevytýkal, ale mně se to líbilo. Aspoň bylo vidět, na koho se mohu spolehnout, když mě Bůh nechá na holičkách, a taky nakonec tatínek ovázal Megy ránu. Ale někdy mě ten tón, s jakým mluvil o Bohu, až zamrzl.

Jednou zavedl tatínek kobyly k hřebci starého Waddyho Deana a Waddy se ho ptal, jakou barvu by si přál, aby mělo hříbě. „Umím zařídit, že bude mít barvu, jakou si jen vzpomenu,“ kasal se.

„A jestlipak dokážeš, aby to byl hřebeček nebo klisnička?“ zeptal se ho tatínek.

„Co tě vede?“ ohrazoval se Waddy zbožně. „To je jen v rukou Božích.“

Poslouchal jsem je, a když jsem viděl, jak se tatínek na tahle slova zatvářil, napadlo mi, že v Boží moc nad koňmi asi moc nevěří, a od té doby jsem měl v tatínka ještě větší důvěru. Rozhodl jsem se, že takoví muži, jako je náš tatínek, jsou silnější než kterýkoli bůh.

Muži v nemocnici však byli docela jiní než tam venku. Bolest je o něco oloupila, o něco, čeho jsem si vážil, ale nevěděl jsem přesně, co to je. Někteří z nich volali v noci Boha a mně se to nelíbilo. Příčilo se mi, že se tak chovají. Nechtěl jsem si ani za nic připustit, že muži mohou mít strach. Věřil jsem, že když člověk vyrostle v muže, strach, bolest a nerozhodnost pro něj prostě neexistují.

Na lůžku po mé pravici ležel silný neohrabaný muž, kterému řezačka rozdrtila ruku. Přes den přecházel po pokoji, promlouval na pacienty, chodil jim vyřizovat různé vzkazy a nosil jim, co potřebovali. Vždycky se k člověku přiblížil s širokým vlhkým úsměvem a lísavě se naklonil nad postel. „Tak co, je nám dobře? Potřebujeme něco?“ Jeho chování se mi protivilo, snad proto, že

nebyl tak laskavý a ochotný z přirozeného soucitu, ale protože se bál. Hrozilo mu, že přijde o ruku, ale Bůh je milostivý a jistě se postará o toho, kdo pomáhá nemocným.

Irčan Mick, který ležel na opačném konci pokoje, ho od sebe vždycky přátelsky odehnal. „Vždyť on je jako pes,“ řekl jednou, když pacient odešel z pokoje. „Jak se ke mně přiblíží, mám chuť hodit mu klacek, aby ho aportoval.“

Na lůžku nepoležel ten člověk ani chvílku klidně, házel sebou, sedal si a hned si zas lehal. Natrásal si polštář, obracel si ho na jednu stranu a hned zase na druhou a mračil se na něj. Když se blížila noc, vyndal si ze zásuvky modlitební knížku. A tu se mu výraz ve tváři změnil a tělo se pojednou uklidnilo. Z jakéhosi vnitřního zdroje načerpal patřičnou vážnost a zahalil se do ní jako do slavnostního hávu.

Kolem zápěstí ovázané rozdrcené ruky měl obtočený řetízek a na něm drobný křížek. Pozvedal si ten kovový křížek ke rtům a tiskl jej k nim s tichou naléhavostí. Určitě se bál, že není při čtení dost zbožný, protože mu mezi obočím vyvstávaly dvě hluboké vrásky a rty se mu pomalu pohybovaly, jak vytvářely čtená slova.

Mick ho jednou večer chvílku pozoroval a zřejmě mu připadalo, že vypadá vedle tak pobožného muže jako úplný neznaboh.

„Co si o sobě myslíš?“ řekl a podíval se na mě.

„Já nevím,“ odpověděl jsem mu.

„Nikdo mi nemůže vyčítat, že jsem zanedbával víru,“ mumlal si Mick a upřeně si prohlížel svůj nehet. Kousl se do něj a pak dodal: „Aspoň ne moc často.“ Najednou se pousmál: „To spíš moje maminka, dej jí pánbůh věčnou slávu. To byla nejlepší ženská na světě, i když to říkám já. Opravdu byla. Leckdo by ti to dosvědčil. Jen se na ni poptej v Borliku. Tam ji znal každý. Když, bylo takhle

ráno hezky, říkal jsem jí: ‚To je pánbůh hodný, vid', mami!‘ a ona na to: ‚Ale ďábel není o nic horší, Micku.‘ Inu, takoví lidé už se dneska nerodí.“

Mick byl sporný, čilý chlapík podsadité postavy a hrozně rád mluvil. Udělal si něco na ruce a každé ráno směl vstát z postele a zajít si do koupelny. Když se vrátil, postál vždycky nad svým lůžkem, díval se na ně a vyhrnoval si rukávy od pyžama, jako by se chtěl dát do kopání pořádné jámy. Pak vlezl do postele, podepřel si záda polštářem, položil si ruce na prostěradlo přehnuté na pokrývkách a rozhlédl se po pokoji s radostným vyčkávavým výrazem.

„Sedí a jenom čeká, až ho někdo spustí,“ popsal to jednou Angus.

Občas se Mick nechápavě a zamračeně zahleděl na svou ruku a řekl: „Ať mě čert veme, jestli tomuhle rozumím! Byla v pořádku jako rybička a najednou vyzvednu pytel pšenice na vůz a on na mě žuchne dolů. Člověk jakživ neví, co ho potrefí, dokud se to na něj zčistajasna nesesype.“

„A to máš ještě štěstí,“ podotkl na to Angus. „Za dva za tři dny už budeš sedět v hospodě. Slyšel jsi, co se stalo s Frankem?“

„Ne.“

„Umřel.“

„Nepovídej! Jak je tohle možné?“ vykřikl Mick.

„Tak to vidíš. Běháš si spokojeně jako čamrda a za chvíli natáhneš bačkory. Když šel v úterý domů, tak mu přece nic nebylo.“

„Co se mu stalo?“

„Najednou padl a byl mrtvý.“

„To je ale mizérie. A nejhorší je, jak to člověka chytne najednou,“ řekl Mick, a dokud nepřinesli podnosy se snídaní, seděl mlčky a zasmušile. Pak trochu pookřál a zeptal se ošetřovatelky,

která mu podávala snídani: „Poslyšte, mám já vůbec nějakou šanci, že byste se do mě zamilovala?“

Ošetřovatelky rychle přecházely v bílých naškrobených zástěrách, růžových šatech a ve střevících na nízkých podpatcích kolem mého lůžka a vydrhnuté ruce jim voněly dezinfekcí. Jak šly kolem, někdy se na mě usmály nebo se zastavily a upravily mi pokrývku. Byl jsem jediné dítě, které měly na starosti, a chovaly se ke mně s mateřskou něhou. Pod tatínkovým vlivem jsem se někdy díval na lidi jako na koně, a když jsem tak pozoroval sestřičky, jak běhají sem a tam, připadaly mi jako poníci.

Tatínek omrkl sestry hned ten den, co mě přivezl do nemocnice – vůbec se po ženách rád podíval –, a řekl mamince, že je mezi nimi pár pěkných kobylek, jenže jsou všechny špatně kované.

Kdykoliv jsem zaslechl, jak kolem nemocnice klusají koně, vzpomněl jsem si na tatínka a v duchu jsem ho viděl, jak sedí na koni, který se vzpíná a vyhazuje. A tatínek se vždycky v mých představách usmíval. Poslal mi do nemocnice dopis, ve kterém mi napsal: „Je tady u nás pořád sucho, a tak jsem musel začít dávat Kátě krmení. Na loukách kolem potoka je sice ještě tu a tam nějaká tráva, ale chtěl bych, aby byla taky, až se vrátíš jako rybička.“

Přečetl jsem dopis a prozradil jsem Angusu McDonaldu: „Mám doma poníka, jmenuje se Káťa,“ a pak jsem opakoval po tatínkovi: „Je sice trochu vrtošivá, ale jinak je na ni většinou spolehnutí.“

„Tvůj táta zajíždí koně, vid?“ zeptal se mě najednou Angus.

„Ano,“ odpověděl jsem. „Je daleko nejlepší jezdec v celé Turalle.“

„Však se taky dovede vystrojít,“ zabručel McDonald. „Když jsem ho viděl, myslel jsem, že přišel rovnou z rodea.“

Ležel jsem a přemýšlel o jeho slovech. Chtěl tatínka pochválit, nebo se mu smál? Mně se líbilo, jak se tatínek obléká. Na

jeho šatech bylo vidět, že se mrštně pohybuje. Někdy jsem mu pomáhal sundávat postroje a umazal jsem si šaty i ruce od oleje, kterým měli koně namazaná kopyta, ale tatínek se neušpinil ani trochu. Byl na své šaty hrdý. Cvilinkové kalhoty měl vždycky bez poskvrnky bílé a boty se mu jen leskly.

Potrpěl si na pěkné boty a říkával o sobě, že je hotový znalec kůže. Pyšnil se svými botami, které měly většinou okraje z měkké kůže. Kdykoli se večer usadil u kuchyňských kamen a zouval se, pozorně si obě boty prohlédl, ohnul rukama podrážky, prohýbal sem a tam holeně a hledal stopy, kde už začínají být obnošené.

„Levá bota má lepší holeň než pravá,“ řekl mi jednou. „Je to ale divné. Pravá bude dřív pryč.“

Často vyprávěl o profesoru Fentonovi, který prý řídil rodea v Queenslandu a nosil navoskovaný knírek. Profesor chodil v bílé košili s červenou šerpou a dovedl prásknout bičem dvojité „sydneyjský šleh“. Tatínek dovedl práskat bičem výborně, ale jako profesor Fenton přece jen ne.

Jak jsem tak o tom všem přemýšlel, přicházel tatínek zrovna pokojem, přijel se na mě podívat. Šel krátkými rychlými kroky a usmíval se. Jednou rukou si přidržoval na prsou pod bílou košilí něco velikého. Zastavil se u mého lůžka a díval se na mě. „Tak jak je, synku?“

Začínal už jsem být v nemocnici docela spokojený, ale tatínek s sebou přinesl ovzduší domova a mně bylo najednou do pláče. Než přišel, ustoupilo všechno někam do pozadí mimo můj zájem – stará ohrada z kůlů a latěk, na které jsem stával a díval se na tatínka, jak krotí koně, na drůbež, psy i kočky – ale najednou to bylo zase blízké a opravdové a domov mi scházel.

Scházel mi i maminka.

Nerozplakal jsem se, ale jak se tak na mě tatínek díval, stiskl najednou rty. Sáhl za rozepjatou košili, kde si tiskl něco k tělu, a najednou vytáhl cosi měkce hnědého, co se mu zmítalo v ruce. Nadzvedl příkrývku a strčil mi to na prsa.

„Tumáš, hezky si ho podrž,“ zašeptal divoce. „Přitiskni ho k sobě. Je to Megino štěňátko. Je nejhezčí z celého vrhu a říkáme mu Alan.“

Objal jsem to teplé, přítulné měkké tělíčko a přidržel si je u sebe. Rázem mě opustil všecken stesk. Zaplavila mě vlna prudkého štěstí, a když jsem se podíval do očí tatínkovi, přenesl jsem je i na něj, neboť se na mě usmál.

Štěňátko se mi vrtělo na prsou, a když jsem pohlédl pod branku z příkrývky, kterou jsem si nadzvedl rukou, leželo si tam a dívalo se na mě bystrýma očima. Jak mě zahlédlo, přátelsky se zavrtělo. Jeho dychtivost se přenesla i na mě, osvěžila mě a posílila a už jsem si nepřipadal ani trochu slabý. Tak krásně na mně leželo a vonělo domovem. Byl bych si je chtěl nechat napořád.

McDonald se na nás díval a zavolal na Micka, který šel právě s ručníkem přes paži ke dveřím: „Zabav tam trochu sestřičky, Micku,“ a pak se obrátil na tatínka: „Však víte, jaké ty sestry jsou – kdepak v nemocnici a psi... Tady nemají žádné pochopení... To je právě ta svízele.“

„Tak, tak,“ řekl tatínek, „ale pět minut mu postačí. Vždyť je to pro něj, jako když podáš žíznivému džbán vody.“

Vážil jsem si mužů. Věřil jsem, že dokáží zdolat všechny nesnáze, že mají velikou odvahu. Dovedou všechno spravit, všechno vědí, jsou silní a spolehliví. Těšil jsem se, až vyrostu a budu jako oni.

Tatínek pro mě byl ztělesněním všech mužů. I ve chvílích, kdy se snad na muže choval trochu neobvykle, mi připadalo, že to dělá schválně, že chce jen pobavit ostatní. Byl jsem přesvědčen, že i tehdy dobře ví, co dělá.

Proto jsem se nikdy nebál opilých.

Když se náš tatínek opil, a stávalo se to opravdu jen málokdy, představoval jsem si, že uvnitř je docela střízlivý a rozumný, i když se tváří jinak a nedává to znát před lidmi, co ho okukují.

Když si dlouho poseděl v hospodě, s nadšením jsem ho pozoroval, jak přišel domů, popadl maminku kolem pasu a s hlasi-tým „hej hop!“ se s ní divoce točil po kuchyni a vesele pokřikoval. Opilý muž pro mě byl člověk, který vyvádí, vykládá, směje se a potácí, protože z toho má švandu.

Jednou v noci přišly do pokoje dvě sestry a vedly mezi sebou opilce, kterého přivezla do nemocnice policie. S úžasem jsem se na něj díval a lekl jsem se, co se mu asi stalo, neboť jím lomcovalo něco, co vůbec nedokázal ovládnout. Škubal sebou a z otevřených úst mu visel jazyk.

Jak ho tak sestry vedly otevřenými dveřmi, zadíval se ke stropu a vykřikl: „Sakra! Co ty tam děláš? Slez dolů a já si to s tebou vyřídím!“

„Vždyť tam nic není,“ uklidňovala ho jedna sestra. „Pojďte přece.“

Šel mezi nimi jako zajatec. Jak slepý kuň klopýtal rovnou ke zdi, ale sestřičky ho vedly rázně do koupelny.

Vykoupaly ho, uložily na lůžko vedle Micka a pak mu jedna dala nějaký prášek. Jak jej polykal, podivně mumlal a pak najednou vykřikl: „U všech ďasů!“ a naříkavě dodal: „To je ale svinstvo! To je pěkné svinstvo!“

„Už ať ležíte,“ nařizovala mu sestra. „Tady vám nikdo neublíží. Co nevidět budete spát.“

„Policajti chtěli svést všechno na mě,“ mumlal opilec. „Ale kámoš po mně skočil první... Vážně, tak to bylo... Kde to k čertu jsem? Vy jste sestra, ne? Už to tak vypadá. Tak dobrej den. My vám byli celý tejdny pod parou... Však já si lehnu... A už budu zticha...“

Sestra mu položila ruku na rameno, jemně ho přimáčkla na polštář a odešla.

Když za sebou zavřela dveře, pobuda chvilku v polotmě tiše ležel, pak se pokradmu posadil a zadíval se ke stropu. Pátral očima po stěnách i po podlaze pod sebou. Pak začal ohmatávat železné příčky postele, jako by zkoušel, do jak pevné pasti zapadl. Najednou si všiml, že Mick sedí opřený o polštář a dívá se na něj.

„Dobrej den,“ řekl mu.

„Dobrý den,“ odpověděl mu Mick. „Vy jste se pěkně namazal, co?“

„To teda jo,“ chlap na to stručně. „Kolikpak vyrážeš z člověka v tomhleto podniku za noc?“

„Tady patří všechno k režii,“ řekl mu Mick. „Máte kliku.“

Chlap najednou zaúpěl. Měl tlusté povadlé tváře, zarostlé šedavým strništěm. Kůži kolem nosu měl naběhlou a zanícenou, jako by probřečel celou noc. Nos měl velký a masitý, podobaný propadlými póry, uprostřed s tmavou tečkou, jako by mu z každého měl vyrůst chlup.

„Vás bych měl odněkud znát,“ řekl Mickovi. „Nebyl jste někdy v Milduře? Anebo v Overflowu, Pianglu, Bourku...?“

„Ne,“ odpověděl Mick a sáhl si do zásuvky pro cigaretu. „V těch končinách jsem jakživ nebyl.“

„Tak to vás teda neznám.“

Opilec seděl s pohledem upřeným před sebe a ruce mu bezděčně jezdily sem a tam po příkrývkách. Najednou zděšeně zašeptal: „Co je to? Koukněte se! Tam u zdi! Hejbe se to!“

Mick se podíval a řekl: „To je přece židle.“

Chlap si rychle lehl a přetáhl si příkrývku přes hlavu. Deky se na něm jen třásly.

Když jsem to viděl, lehl jsem si také a schoval hlavu pod pokrývku.

„Hej!“ slyšel jsem, jak na mě mluví McDonald, ale ani jsem se nehnul.

„Hej, Alane!“

Odkryl jsem si hlavu a podíval jsem se na něj.

„To nic,“ uklidňoval mě. „Namazal se a teď má delirium tremens.“

„Co to je?“ ptal jsem se a hlas se mi trochu chvěl.

„Moc pil. A teď vidí kdovíco. Zítra mu bude zase dobře.“ Nemohl jsem však usnout, a když nastoupila noční sestra, posadil jsem se, abych ji viděl, jak půjde po pokoji.

„Pojďte sem, sestro,“ volal na ni pobuda. „Něco vám ukážu. Přineste svíčku.“

Přistoupila k jeho lůžku a pozdvihla si vysoko svítilnu, aby na něj viděla. Shrnul si pokrývky a pevně se chytil prstem za holé stehno.

„Koukněte! Už ho mám. Koukněte!“

Nazvedl prst a sestra se k němu naklonila, až jí světlo svítilo přímo do obličeje, a netrpělivě mávla rukou. „Vždyť je to piha. Spěte už.“

„Žádná piha to není. Koukněte, hejbe se to!“

„Spěte už,“ řekla sestra a přátelsky ho pleskla přes rameno. Přetáhla přes něj pokrývky. Byla tak klidná a lhostejná, že mě to uklidnilo. Za okamžik jsem už spal.

Když jsem se ráno probudil, chvílku jsem ležel a ospale hloubal o vajíčkách, která jsem měl v zásuvce. Den předtím jsem si je přepočítal, ale byl jsem ještě tak zhlouplý spánkem, že jsem si nemohl vzpomenout, kolik jich vlastně mám.

Na snídani si pacienti v nemocnici moc nepochutnali. „Člověk to jí, jen aby se udržel naživu,“ vysvětloval jednou Angus nějakému nováčkovi. „Jinak by se toho ani nedotkl.“

K snídani jsme dostávali talíř ovesné kaše a dva tenké krajíčky chleba s tak nepatrným plátkem másla, že ho bylo sotva vidět. Pacienti, kteří si mohli koupit vajíčka nebo měli přátele či příbuzné, co si drželi drůbež, si schovávali v zásuvce celou zásobu vajec. Vážili si těch vajíček jako pokladu, a když už jim zbývalo jen jedno nebo dvě, začali si dělat těžkou hlavu. „Nějak mi docházejí vajíčka,“ říkali a zamračeně se dívali do zásuvek.

Každé ráno chodila po pokoji sestra s miskou v ruce.

„Tak honem. Vajíčka sem. Kdo bude mít k snídani vajíčko?“ Jakmile ji pacienti zaslechli, rychle si sedali a nakláněli se k zásuvkám, někteří strnule a bolestně, jiní zas mátožně, se staženým obličejem. Otvírali dvířka od nočních stolků a sahalí po hnědých

papírových sáčcích nebo lepenkových krabicích, kde měli uložená vajíčka. Vejce, která chtěli odevzdat sestře, si podepsali a pak seděli na lůžkách nachýlení vpřed, rozhlíželi se a opatrovali si vejce v šedém světle svítání jak smutní ptáci v hnízdech.

Každý, kdo odevzdával sestře vajíčko, si je musel podepsat, protože se často kvůli nim strhly hádky a stávalo se, že když se vařená vajíčka zase rozdávala majitelům, začal se některý pacient rozčilovat, že dal sestře velká hnědá vejce a teď dostal mrňavá od liliputky. Někteří pacienti si zakládali na tom, jak mají vajíčka čerstvá, a když je dostali nazpátek, podezíravě k nim čichali a hádali se, že dostali zkažená vejce, která patřila někomu jinému.

Pacienti, kteří žádná vajíčka neměli, sledovali vždycky ranní obřad tak toužebně, že to bylo někdy až nepříjemné. Pak si zas lehli a vzdychali, nebo si stěžovali, jak se jim v noci špatně spalo. Mnozí pacienti se s těmi nešťastníky o vajíčka dělili. „Tady máte tři,“ řekl třeba Angus sestře. „Jedno je tamhle za Toma a druhé za Micka. A třetí je moje. Všechny jsem je označil. A řekněte kuchařce, ať je neudělá moc natvrdo.“ Vždycky jsme dostávali nazpátek vajíčka vařená natvrdo. Kalíšky v nemocnici neměli, a tak jsme drželi teplé vejce v ruce a dloubali do něj lžící.

Maminka mi posílala tučet vajec týdně a já měl vždycky náramnou radost, když jsem mohl zavolat na někoho na druhém konci pokoje: „Dám dneska vajíčko za tebe, Tome.“ Rád jsem viděl, jak se při těch slovech pacient celý rozzářil. Tučet vajíček se mi rychle rozkutálel a pak mi Angus dával každé ráno ze svého.

„Naděluješ vajíčka jak naše slepice,“ říkal mi. „Radši si jich pár schovej na později. Mně už začínají docházet.“

Přemýšlel jsem, kteří pacienti nemají už žádná vajíčka, a tu jsem si najednou vzpomněl na muže, co přišel v noci. Teď, za světla, mi nepřipadal tak hrůzostrašný. Rychle jsem se posadil

a zadíval se přes pokoj k jeho lůžku, ale ležel celý zachumlaný pod pokrývkami.

„Co dělá teď?“ ptal jsem se Anguse.

„Pořád ještě vidí myšky,“ odpověděl McDonald a rozbaloval si kousíček másla, který si vyndal ze zásuvky. „V noci mu strašilo na cimbuří. Najednou vylezl z postele. Mick povídal, že je teď ráno slabý jak moucha.“

Mick si sedal a zíval a zívnutí doprovodil žalostným výkřikem. Poškrábal se na žebrech a řekl Angusovi: „To se ví, že je slabý. Bodejť by nebyl... Budil mě, trouba jeden, celou noc. Jak ses vyspal, Macu?“

„Mizerně. Už mě to zase chytá. Tentokrát mi to dává zabrat. Ale srdce to být nemůže, bolí to někde na pravé straně. Stěžoval jsem si doktorovi, ale ani mi neřekl, čím to je. Ti se s člověkem vůbec nebaví.“

„Svatá pravda,“ přisvědčoval Mick. „Já vždycky říkám, že si bolest nikdo nedovede představit, dokud si ji neprodělá sám. Obrátil jsem se dneska v noci na ruku a musel jsem se po čertech držet, abych nezařval. Tamhleten ptáček,“ pokynul směrem k novému pacientovi, kterého nebylo pod příkrývkami ani vidět, „si o sobě myslí, že je mu kdovíjak zle. Ale než se takhle zřídil, setsakramentsky se povyrazil. Dal bych ruku za to, že není tak hloupý, jak se dělá.“

Moc rád jsem naslouchal těmto ranním rozhovorům, ale často jsem nechápal, o co jde. Vždycky jsem se chtěl dopátrat bližších podrobností.

„A proč jste si lehl na tu ruku?“ ptal jsem se Micka.

„Proč!“ zvolal Mick překvapeně. „Jak to myslíš, proč? Copak to ksakru můžu vědět? Lehl jsem si na ni, protože jsem myslel, že je to ta zdravá. Jsi ty ale legrační mrňous.“

Muž na lůžku po jeho levici zasténal a Mick se otočil a oslovil kopec příkrývek.

„Ba, ba, je s tebou amen, bráško. Zítra jsi pod drnem. Věčná škoda, že všechno dobré má svůj konec.“

„Neříkejte mu to,“ zlobil se Angus. „Vždyť ho vyděsíte k smrti. Máte dneska chuť na vajíčko, nebo ne?“

„Tak dejte dvě, a až za mnou přijde příští týden stará, oplatím vám to.“

„Třeba vám žádná nepřinese.“

„To je taky možné,“ řekl Mick a odevzdaně pokývl hlavou. „Je to divné, ale žádný chlap se neožení s tak hodnou ženskou, jako byla jeho máma. Už jsem si toho všiml kolikrát. Ženské jsou dneska všechny stejné. Pořádně se zkazily, to vám potvrdí každý. Byl byste měl vidět u nás doma mamincinu spižírnu. Ani myš by neproklouzla mezi všemi těmi sklenicemi nakládané zeleniny, marmelád a láhvemi šťávy i piva – a to všechno zavařovala sama. A řekněte dneska ženské, aby vám udělala skleničku marmelády...“ Pohrdavě mávl rukou a pak dodal už docela jinak: „Však ona mi vajíčka donese. Půjčte mi dvě. Mám dneska hlad jako vlk.“

Opilec se najednou posadil a odhodil příkrývky, jako by chtěl vyskočit z postele.

„Poslyšte! Koukněte se zase přikrýt!“ poroučel mu Mick. „Už jste se navyvádl v noci dost. Tak dejte pokoj. Když se začnete plašit, pěkně si vás přivážou.“

Chlapík se zase přikryl, seděl na lůžku a držel se za vlasy. Pak se uklidnil a řekl Mickovi: „Ještě teď cejtím tu medicínu. Všechno se kolem mě točí.“

„Nechcete vajíčko?“ zavolal jsem na něj rozechvěle a nejistě.

„Ten kluk se vás ptá, jestli nechcete k snídani vajíčko,“ vysvětloval mu Mick.

„To chci,“ odpověděl chlap a pořád ještě se držel za vlasy. „Vemu si. To se ví, že si vezmu vajíčko. Musím se přece trochu posilnit.“

„Vezme si,“ volal na mě Mick. „Dej jedno za něj.“

Chlapík se mi najednou zalíbil a rozhodl jsem se, že poprosím maminku, aby mi přinesla dost vajíček i pro něj.

Po snídani běhaly sestry od lůžka k lůžku a přikrývaly nás prošívanými přehozy, které si večer odnesly. Naklonily se nad každým lůžkem a z polštářů k nim vzhlíželi pacienti. Sestry se soustředily na pohyby rukou a nemocné snad ani nevnímaly. Chystaly se na vizitu vrchní sestry, zastrkávaly pokrývky, uhlazovaly je a rovnaly, až vypadaly jak zbrusu nový obvaz. Některé sestřičky si s námi i zažertovaly, ale to nesměly mít moc naspěch. Vždyť mezi nimi byla i veselá děvčata, která se ráda zasmála a pobavila s pacienty, o vrchní sestře říkala, že je to „stará slepice“, a potají nás upozorňovala, když měla přijít obávaná vizita.

Angus si zvlášť potrpěl na jednu z nich, sestřičku Conradovou, baculatou dívčinu, kterou bylo často slyšet, jak se směje s pacienty. Když dostal od někoho pomeranč, vždycky jí ho schoval.

„To je moc hodné děvče,“ řekl mi jednou, když sestřička Conradová přešla kolem a usmála se na něj. „Zavolám na ni, ať se jde podívat na Blanchovy, čert ať mě veme, jestli jí tohle neřeknu.“

Tahle potulná skupina „Instrumentalistů a mistrů zábavy“ zavítala jako každý rok do města a mezi pacienty se už nejednou přetřásalo, jak senzačními plakáty ohlásila svůj příjezd. „Jedno vám tedy o těch Blanchových povím,“ prohlásil Mick, „dovedou vás za vaše peníze opravdu povyrazit. Mají jednoho chlapíka... Už tu s nimi byl vloni, a to vám řeknu, ten je ohromný... Hrál na láhve od piva *A na hlavě z růží věnec měla* a víte, že člověka dočista rozbřečel? Je vám to takový mrňous... Nic na něm není. Potkat ho v hospodě, ani byste si ho nevšimli. Hromské dílo, to mě mrzí, že o tohle přijdu!“

Druhý den po vystoupení příběhla sestřička Conradová ještě za šera na náš pokoj a Angus ji vítal celý nedočkavý, co všechno viděla.

„Tak jak se vám to líbilo?“ volal na ni.

„Ach, to byla nádhera!“ zvolala sestřička Conradová a buclaté tváře jí jen svítily po ranní koupeli. „Seděli jsme až vepředu, v druhé řadě.“

Na chvílku se zarazila, pohlédla na chorobopisy, které ležely na stolku u dveří, a pak se rozběhla k Angusovi a začala mu urovnávat pokrývky a vykládat o představení.

„To vám bylo božské,“ rozplývala se, „a nabitó bylo do posledního místečka. A ten pán, co vybíral u dveří vstupenky, měl černou čepičku s červeným lemováním.“

„To byl určitě starý Blanche,“ volal přes celý pokoj Mick. „Jak šlo o prachy, můžete se vsadit, že u toho nemohl chybět.“

„Kdepak, vůbec nebyl starý,“ protestovala rozhorleně sestřička Conradová.

„Tak to byl jeho syn,“ řekl Mick. „Na tom přece nesejde.“

„A co dál?“ naléhal McDonald.

„Nehrál tam takový mrňous na láhve od piva *A na hlavě z růží věnec měla?*“ chtěl vědět Mick.

„Hrál,“ odpověděla mu netrpělivě sestřička Conradová. „Ale tentokrát hrál *Domove, sladký domove.*“

„Měli nějaké dobré zpěváky?“ ptal se Angus. „Zpívali taky skotské písničky?“

„Kdepak, nic takového. Ale byl tam jeden zpěvák – tomu byste se nasmáli – a ten zpíval *Můj táta chodil v botách s cvočkama*. Mohli jsme se uválet smíchy. A pak tam vystupoval jeden Švýcar, oblečený úplně po švýcarsku, a ten jódloval, ale...“

„Co je to jódlovat?“ zeptal jsem se.

Nakláněl jsem se přes okraj lůžka, abych byl co nejbliž sestřičce Conradové a neušlo mi jediné slůvko z jejího vyprávění. To musel být úchvatný koncert, docela jako cirkus. Už jenom vidět toho člověka s červeně lemovanou čepicí by byl zážitek! Sestřička Conradová se mi najednou zdála úžasná a zajímavá, jako by ji návštěva toho koncertu obdařila dosud nebývalými vlastnostmi.

„To musí člověk umět zpívat hodně vysoko,“ řekla mi spěšně, když se ke mně obrátila, ale hned zase vyprávěla dál Angusovi: „Znala jsem se v Bendigu s jedním chlapcem. Byl takový velký a vůbec fešák.“ Zasmála se a zastrčila si pod čepec uvolněný pramínek vlasů. „A ten chlapec, ať už si o něm říká, kdo chce, co chce, ten vám dovedl jódlovat tak krásně jako ten Švýcar. Víte, pane McDonald, často jsem si s ním vyšla a byla bych ho poslouchala celou noc. Abych se vám přiznala, já nejsem žádná zpěvačka, ale ráda si pro potěšení zazpívám a hudbě rozumím dobře, i když bych to snad o sobě neměla povídat. Studovala jsem přece sedm let, a tak už něco vědět musím. A včera večer se mi to hrozně líbilo, právě proto, že té hudbě rozumím. Ale ať si říká, kdo chce, co chce, ten Švýcar nejódloval zdaleka tak krásně jako Bert.“

„To asi ne,“ řekl McDonald mdle. A zdálo se, že už ani neví, co dodat.

Přál jsem si, aby se jí ještě vyptával dál, ale sestřička Conradová se otočila a začala stlát mou postel. Naklonila se nade mnou, a jak zastrkávala okraje příkrývek, přiblížila se obličejem až ke mně. „Že jsi můj chlapec, vid?“ zašeptala mi, podívala se mi do očí a usmála se.

„Ano,“ vypravil jsem ze sebe. Nemohl jsem od ní za nic na světě odvrátit oči a najednou jsem pocítil, že ji miluji. Dočista jsem zrozpačitěl a nezmohl jsem se už ani na slovo.

Sestřička Conradová se zničehonic sklonila, políbila mě na čelo, kratičce se zasmála a pak přešla k Mickovi, který už na ni

vola: „Něco takového bych si dal taky líbit. Stejně mi všichni říkají, že jsem v jádru ještě dítě.“

„Že se nestydíte takhle mluvit, vy, ženatý člověk! Co by tomu asi řekla vaše paní? Vy musíte být ale pořádně zkažený!“

„Taky že jsem. A dobráků si nijak nevážím. Děvčatům se taky nelíběj.“

„Ale líběj.“ Sestřička Conradová se zatvářila rozhorleně.

„Co vás vede,“ smál se Mick. „Děvčata jsou jako děti. Sestra vždycky říká svým dětem, když provedou nějakou lotrovinu: Ještě budete jako strýček Mick! A stejně mě mají ze všech zatracených strýčků nejradši.“

„Nesmíte takhle klít.“

„Ne,“ souhlasil Mick smířlivě. „To nesmím. Máte pravdu.“

„A nezmačkejte tu přikrývku. Dneska přijde vrchní sestra na vizitu brzy.“

Vrchní sestra byla statná matrona, na bradě s velkou bradavicí, z které jí rostly tři černé chlupy.

„Člověk by čekal, že si je vytrhne,“ poznamenal jednou Mick, když vrchní sestra odešla z pokoje. „Ale v těchhle věcech to ženským normálně nemyslí. Asi si říkají, že jak si začnou chlupy vytrhávat, přiznávají tím, že je mají. A tak si je radši nechávají růst a dělají, jako by neměly jediný chloupek. Jen ať si je nechá! I když jí strhnou pár bodů, ve své kategorii stejně vyhraje na celé čáře.“

Vrchní sestra kráčela od lůžka k lůžku a těsně v patách jí cupitala přeuctivá ošetřovatelka a ochotně ji zpravovala o všem, co by paní vrchní měla o pacientech vědět.

„Rána se mu pěkně hojí, paní vrchní sestro. Začali jsme mu dávat senegu.“

Vrchní sestra byla přesvědčena, že nemocné je třeba povzbuzovat.